

Araştırma Notu

Hacı Osman Nûrullah (Telli) Efendi'nin Fotoğrafi ve Alvarlı Muhammed Lutfi Efe'ye Gönderdiği Yayınlanmamış Bir Mektubu Üzerine Notlar

İsmail BAYER | ORCID: [0000-0001-6776-5540](https://orcid.org/0000-0001-6776-5540)

Prof. Dr. | Sorumlu Yazar | ismailbayeri@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh Üniversitesi | ROR ID: [02wcpmn42](https://ror.org/02wcpmn42)

İlahiyat Fakültesi | Arap Dili ve Belagatı

Artvin | Türkiye

Bilge İLHAN TOKER | ORCID: [0000-0002-4328-6059](https://orcid.org/0000-0002-4328-6059)

Dr. Öğr. Üyesi | Yazar | bilgeilhan@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh Üniversitesi | ROR ID: [02wcpmn42](https://ror.org/02wcpmn42)

İlahiyat Fakültesi | İslam Tarihi ve Sanatları

Artvin | Türkiye

Öz

Alvarlı Efe namıyla meşhur olmuş Hacı Muhammed Lutfi (ö. 1956) son dönemde Erzurum yöresinde yetişmiş önemli mutasavvıflardandır. Temsilcisi olduğu tasavvuf geleneği içerisinde pek çok ismin yetişmesini sağlayan Alvarlı Efe, müritleri ve dostlarına çeşitli vesilelerle mektuplar yazmıştır. Büyük oranda özel mektuplar kategorisine giren bu metinler, Alvarlı Efe'nin çevresindeki isimlerin kimler olduğu, bu kişilerle hangi konular hakkında yazıştığı, birbirlerine nasıl hitap ettikleri, hediyeleşme pratikleri gibi konular hakkında veriler elde edilmesini sağlayacak niteliktedir. Bu araştırma notuna konu olan mektup ise Alvarlı Efe'nin “çiğirim pâresi” şeklinde hitap ettiği dostları arasında olan Nurullah Telli (ö. 1960) tarafından Alvarlı Efe'ye yazılmıştır. Prof. Dr. İsmail Bayer'in aile evrakları arasında bulunan mektubun yazarı Hacı Osman Nurullah Efendi hakkında araştırma yapılırken, onun resmî bir işlem için çektiği fotoğrafı ve bu fotoğrafın hikâyesi de tespit edilmiş, mektup ile birlikte, fotoğraf ve hikâyesine de yer verilmiştir. Erzurum bölgesinde yaptığı toprak bağışları ve hayratları ile meşhur bir isim olan Hacı Nurullah Osman Efendi, mektubunda Alvarlı Efe'nin oğlu Seyfeddin Efendi'ye yolladığı bir mendilden ve Seyyid Seyfullah Divançesi'nden yazdığını belirttiği ancak mektupta yer almayan bazı manzumelerden bahsetmektedir. Hem hediye edilen mendil hem de bir divançeden şiirlerin alıntılanmış olması, Alvarlı Efe'nin çevresindeki hediyeleşme pratiklerini ve özellikle şiirlerin bu çevrede dolaşımında olduğunu gösteren bir veridir. Erzurum yöresinde yaşamış bir âlimin müritlerinden birinin şeyhine nasıl hitap ettiğini, mektubunda kimlere yer verdiğini ve dönemin bazı dil özelliklerini gösteren bu kısa metin, yakın dönemde yaşamış bir mutasavvıf ve müridi odağında şekillenen anlatı örneğiyle, Erzurum ve Anadolu kültürüne katkıda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Türk İslam Edebiyatı, Alvarlı Efe, Mektup, Sosyal Tarih, Erzurum, Hacı Nurullah Telli.

Atıf Bilgisi

Bayer, İsmail- Toker, Bilge İlhan. “Hacı Osman Nûrullah (Telli) Efendi'nin Fotoğrafi ve Alvarlı Muhammed Lutfi Efe'ye Gönderdiği Yayınlanmamış Bir Mektubu Üzerine Notlar”. Akademik-Us 17 (Mayıs 2025), 245-253.

<https://doi.org/10.70971/akademikus.1679456>

Geliş Tarihi	18.04.2025
Kabul Tarihi	29.05.2025
Yayın Tarihi	31.05.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir.
Etik Beyan	Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Yazar Katkı Düzeyleri	Sorumlu yazar (İB) %70, Yazar (BİT) % 30.
Benzerlik Taraması	İntihal.net ile yapıldı.
Etik Bildirim	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Research Note

Historical Notes on a Photograph of Hacı Osman Nurullah (Telli) Efendi and an Unpublished Letter Addressed to Alvarlı Muhammed Lutfi Efe

İsmail BAYER | ORCID: [0000-0001-6776-5540](https://orcid.org/0000-0001-6776-5540)

Prof. Dr. | Corresponding Author | ismailbayeri@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh University | ROR ID: [02wcpmn42](https://ror.org/02wcpmn42)

Faculty of Theology | Arabic Language and Rhetorical Studies

Artvin | Türkiye

Bilge İLHAN TOKER | ORCID: [0000-0002-4328-6059](https://orcid.org/0000-0002-4328-6059)

Asst. Prof. | Author | bilgeilhan@artvin.edu.tr

Artvin Çoruh University | ROR ID: [02wcpmn42](https://ror.org/02wcpmn42)

Faculty of Theology | Department of Islamic Arts and History

Artvin | Türkiye

Abstract

Hâce Muhammed Lutfî, known as Alvarlı Efe (d. 1956), is one of the prominent Sufi figures who emerged in the Erzurum region in the late period. A significant representative of the Naqshbandi-Khalidi tradition, Alvarlı Efe played a key role in raising many followers within this school. He wrote numerous letters to his disciples and friends on various occasions. These letters, which largely fall under the category of private correspondence, provide valuable insights into the people in Alvarlı Efe's circle, the subjects they discussed, the way they addressed one another, and their gift-giving practices. The letter at the center of this research note, however, was not written by Alvarlı Efe himself, but by one of his close friends, Nurullah Telli (d. 1960) to whom he affectionately referred as "a piece of my heart." The letter was found among the family documents of Prof. Dr. İsmail Bayer during a study on Hacı Osman Nurullah Efendi, the author of the letter. During this research, a photograph taken for an official matter and its accompanying story were also uncovered, and are included alongside the letter. Hacı Osman Nurullah Efendi, well known in the Erzurum region for his land donations and charitable works (*hayrat*), mentions in his letter a handkerchief he sent to Alvarlı Efe's son, Seyfeddin Efendi, and some poems he had written down from the *Divan* (collected works) of Seyyid Seyfullah, although the poems themselves are not included in the letter. The act of gifting a handkerchief and quoting poetry from a *divan* provides evidence of the gift-exchange culture within Alvarlı Efe's circle and the active circulation of poetry among them. This short letter not only illustrates how a disciple addressed his sheikh, whom he held in deep esteem, but also includes references to others, showcasing certain linguistic features of the period. As such, it contributes to the cultural and spiritual history of Erzurum and Anatolia through a narrative centered around a contemporary Sufi figure and his follower.

Keywords

Turkish Islamic Literature , Alvarlı Efe, Letter, Sosyal History, Erzurum, Hacı Nurullah Telli.

Citation

Bayer, İsmail- Toker, Bilge İlhan. “Historical Notes on a Photograph of Hacı Osman Nurullah (Telli) Efendi and an Unpublished Letter Addressed to Alvarlı Muhammed Lutfi Efe”. *Akademik-Us* 17 (May 2025), 245-253.

<https://doi.org/10.70971/akademikus.1679456>

Date of Submission	18.04.2025
Date of Acceptance	29.05.2025
Date of Publication	31.05.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained from literature review/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Auth. Contribution Rates	Corresponding author (İB) 70%, Author (BİT) 30%.
Plagiarism Checks	Yes – İntihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Alvarlı Hacı Muhammed Lufi Efe (ö. 1956) Doğu Anadolu Bölgesi'nde özellikle Erzurum ve çevresinde pek çok kişiyi etkilemiş, onların manevi yönden yetişmesine vesile olmuş bir isimdir. 1939 yılından vefatına kadar Erzurum ve yakın bölgelerde ilim taliplerini yetiştiren, toplumun her kesiminden kişilerle iletişime geçen Alvarlı Efe (Kutlu, 2013, 1/57) sohbetlerine dahil olan, kendisinden eğitim alan kişilerle iletişimini, yalnızca sohbet meclisleri ile sınırlamamıştır. Çevresindeki pek çok kişiye mektup yazdığı bilinen Alvarlı Efe, bu mektuplar vasıtası ile bir nevi irşat faaliyetini de devam ettirmiştir (Kutlu, 2006, 102). Alvarlı Efe'nin yakın çevresindeki isimlerden biri olan ve aşağıdaki mektubundan anlaşıldığına göre şeyhini sık sık ziyaret eden Hacı Abdülkadir Efendi oğlu Hacı Nurullah Efendi, 1875'te Erzurum'un Yoncalık Mahallesi'nde dünyayı teşrif etmiştir. 1960'ta seksen beş yaşında vefat eden Hacı Nurullah Efendi'nin kabri, Dumlu'da kendi tarlasının baş kısmındadır (Aydemir, 22 Nisan 2006). Zengin bir ailenin ferdi olan Hacı Nurullah Efendi, mal varlığının büyük bir kısmını çeşitli hayır işlerine vakfetmiştir. Kur'ân'ın okunmasına ve öğretilmesine büyük ehemmiyet veren Hacı Nurullah Efendi, çevresinde sevilen bir zat olmuş, hayatı etrafında keramet anlatıları şekillenmiştir (Atilla, 07 Mayıs 2021). Alvarlı Efe'nin,

Ciğirim pâresi Nûrullah Paşa

Zü'l-kerem'e seni emânet verdim

Hak yolunda başın çal taştan taş

Zü'l-kerem'e seni emânet verdim (Kutlu, 2006, 336)

mısralarının muhatabı olan Nurullah Efendi, şeyhinin bu samimi hitaplarına benzer bir söylemle mektubunu kaleme almıştır. Mektup, Hacı Nurullah Efendi'nin şeyhine duyduğu hürmetin göstergesidir. Özellikle hitap cümlesi ve devamındaki ifadeler, şeyhinin "Kal" demesine sevinen ancak bu isteğe rağmen gitmek zorunda kalan bir dervişin hüznünü yansıtır. Ayrıca mektupta Hacı Nurullah Efendi'nin, Alvarlı Efe'nin oğlu Şemseddin Efendi'ye mendil hediye ettiğini belirtmesi, devrin hediyeleşme pratiklerinin neler olabileceğine dair bir ip ucu sunar. Söz konusu mektup, Alvarlı Muhammed Lutfi Efe'nin yine yakın çevresindeki isimlerden biri olan Şeyh Muhammed'e hediye ettiği Atâullâh el-İskenderî'nin el-Hikem (Şerhu'l-Hikem, Ebû Abdillâh Muhammed b. İbrâhîm b. Abdillâh en-Nefzî er-Rundî) adlı eserinin sayfaları arasında bulunmuştur. Büyük bir ihtimalle söz konusu mektup, bu kitabın arasında unutulmuş ve öylece hediye olarak gönderilmiştir. Alvarlı Efe'nin kitap hediyesinin ve dolayısıyla Nurullah Efendi'nin mektubunun ulaştığı isim olan Şeyh Muhammed, Siirt Tillolu olup 1879'da doğmuştur. Gavs İsmail Fakîrullâh (ö. 1146/1734) ahfâdından Şeyh Yûsuf'un oğludur. Şeyh Muhammed, 1943 yılında tedavi amacıyla Erzurum'a gelmiş ancak istirahat etmek istediği Narmanlı Camii'nde iken vefat etmiştir. Bu münasebetle Narmanlı Camii'nin kible tarafındaki ön bahçesine defnedilmiştir.

1. Hacı Nurullah (Telli) Efendi'nin Alvarlı Efe'ye Mektubu'nun Metni¹

Bihi

Huzûr-ı âlîlerine

Velîniamım ve ser-tâcım Muhammed Lütfi Efendi Hazretleri

Evvelâ hâk-i pâ-yı âlîlerine yüzüm ve gözüm sürdükten sonra istifsâr-ı hâtır eylerim. Lehu'l-hamd zât-ı âlinizi ziyâret etmek nasîb oldu. Sohbetinizden doymadım. Ve behre-yâb olmazdan gelmeklik zuhûr etti. Emir buyurdunuz “kal”. Bu emrinizin sürûrunu tarif edemem. Kalmaklık elimde olmadığımdan yas ve mâtem içerisinde geldik. Ve matlûbuma nâil olmamışam. Rahmet buyurun inşaallâh yakında hayırlısıyla Cenâb-ı Feyyâz-ı mutlak, görüşmek nasîb ve müyesser eyleye, Âmîn yâ Muîn. Hoca Efendiye bilhassa selâm ederin dest-i şerîflerini bûs ederim. Mahdûmunuza bilhassa selâm ederin Seyyid Seyfullâh'ın Dîvânçesinden yazdım. İnşâallâh köleniz gelende okur. Yanızdaki yeğenime ayrıca selâm ederim. Bu âcizi hatırdan çıkarmayınız, Efendim Hazretleri.

Hins² karyeli, Hâcî Abdulkâdir Mahdumu

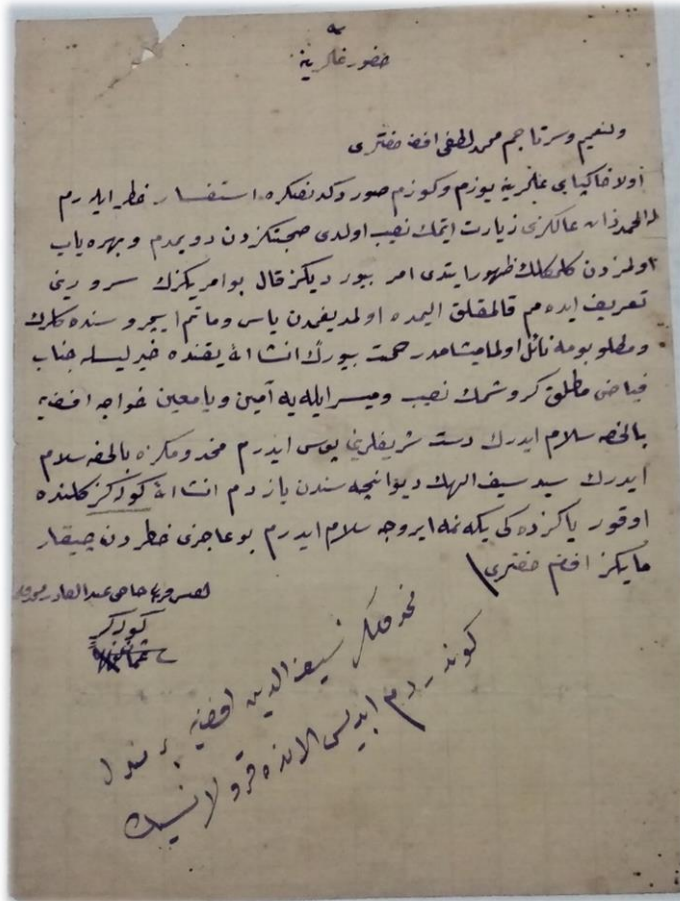
Köleniz

Osman Nûrullâh

Mahdûmunuz Seyfeddîn Efendi'ye bir mendil gönderdim, abdest alanda kurulansın.
(Hacı Nurullah (Telli) Efendi, 2, 2, 8 Recep)

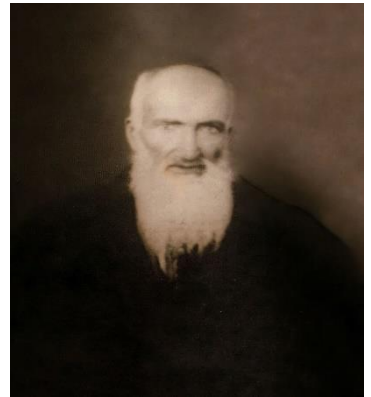
¹ Metinde tam transkripsiyon yapılmamış yalnızca uzun ünlüler belirtilmiştir.

² Dumlu

2. Nûrullâh Efendi'nin Yayınlanmamış Bir Fotoğrafı ve Bu Fotoğrafın Hikâyesi

Hacı Nûrullah Efendi hakkında araştırma yapılırken yakınlarından olan Selami Telli'ye ulaşılmıştır. Telli, bu fotoğrafın Erzurum Dumlı'da bulunan 51. Piyade Tümeni'ne Nûrullâh Efendi tarafından büyük bir arazinin devredilmesi sürecinde gerekli olan resmî işlemler için çektirildiğini ifade etmiştir. Fotoğrafın hikâyesi şöyledir: “Hacım fotoğraf olayını pek sevmezmiş, 51. Piyade Tümeni Dumlı'ya geldiğinde lojmanların yapılacağı arsa hacımın adına tapulu yaklaşık 60-70 dönümlük bir yer imiş. Komutan hacımın yanına varır. “Efe burayı biz istimlak düşünüyoruz” der. Hacım da “Kurban, canım Allah'ın, malım devletin” der ve

“Şimdiye kadar bekçi bendim, biraz da siz yapın.” diyerek oradan ayrılır. Sonradan komutan hacının yanına gelerek “Efem biz buraya evler yapacağız” der. Hacım da “Kurban size ne lazım? İmzaysa getirin imzalayayım, mühürleyeyim.” der. Komutan fotoğrafın da gerekli olduğunu söyleyince bu fotoğrafı çekirmiş”. (Telli, 07 Eylül 2023)

Kaynakça | References

- Atilla, Samat. “Dumlu’da Bir Allah Dostu”. Erzurum Haber Gazetesi (07 Mayıs 2021).
<https://erzurumhabergazetesi.com/91005-dumlu-da-bir-allah-dostu>
- Aydemir, İbrahim. “Bir Zamanlar Erzurum”. Erzurum Gazetesi (22 Nisan 2006).
<https://www.erzurumgazetesi.com.tr/yazar/Erzurum-Gazetesi-Arsiv/747/>
- Hacı Nurullah (Telli) Efendi. Hacı Nurullah Efendi Mektubu. İsmail Bayer Özel Kitaplığı, 2, 2.
- Kutlu, Hüseyin. “Hâce Muhammed Lutfî (Efe Hazretleri)”. Uluslararası Hâce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe) Sempozyumu. I/50-59. Erzurum, 2013.
- Kutlu, Hüseyin. Hâce Muhammed Lutfî (Efe Hazretleri) Hayâtı, Şahsiyeti ve Eserleri. İstanbul: Damla Yayınevi, 2006.
- Telli, Selami. Hacı Nurullah Efendi’ye Ait Fotoğraf (Mektup 07 Eylül 2023).